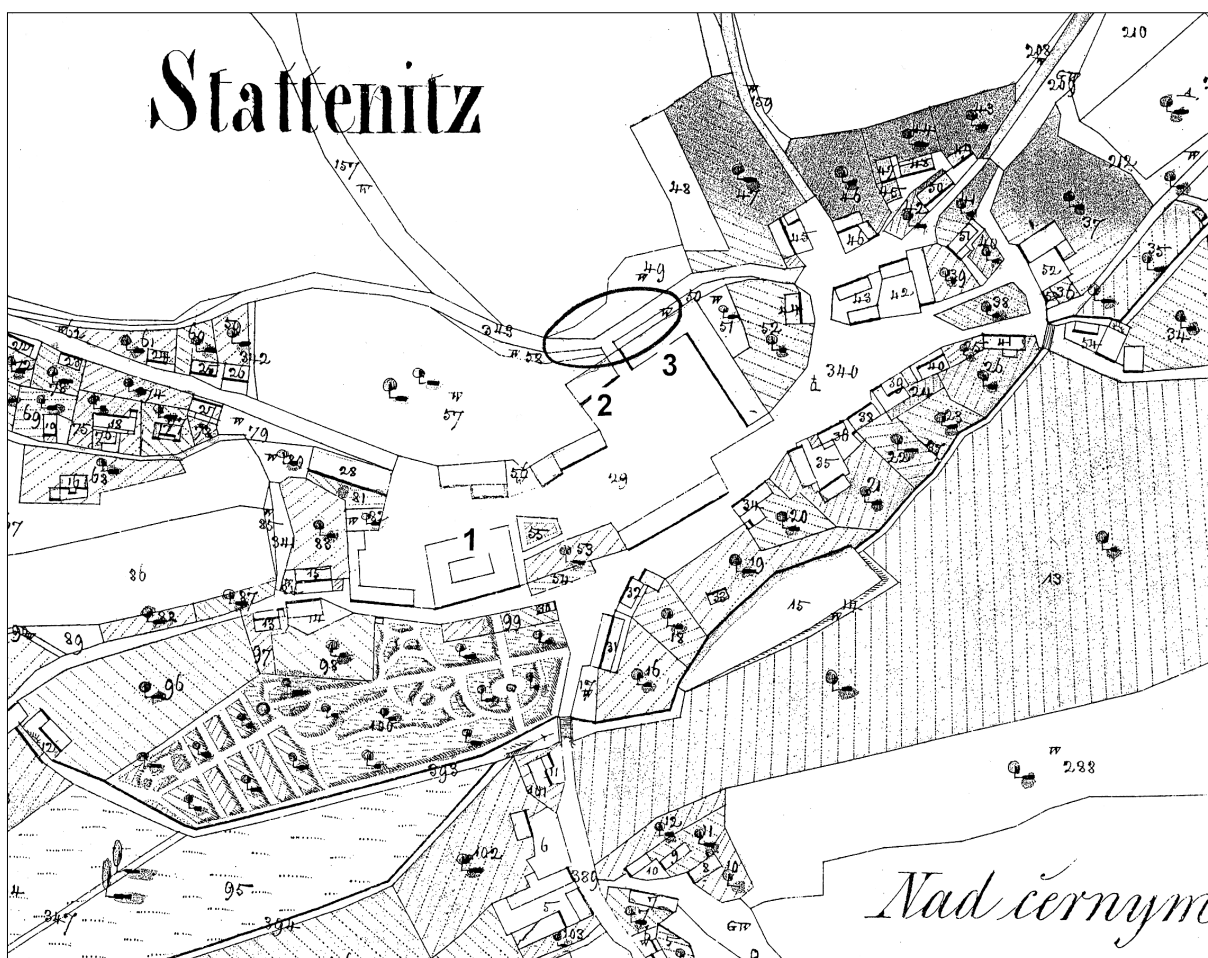

ZAPOMENUTÁ ZPRÁVA O LATÉNSKÉM POHŘEBIŠTI VE STATENICÍCH (OKR. PRAHA-ZÁPAD) Z ROKU 1842

Karel Sklenář

Někdy v 60. letech 20. století našel statenický kronikář ing. Vlastimil Kinský na půdě tamního zámku originál listiny z roku 1842, která podávala zprávu o archeologických nálezech učiněných toho roku v obci (viz příloha 1). Sepsal ji na výzvu místního vrchnostenského úřadu (nejspíše tedy jeho hlavy, tj. vrchního) aktuár (v podstatě písař) tohoto? úřadu Heinrich/Jindřich? Krätschmer. Komu byla určena, není jasné, jestliže z ní vyplývá, že majitelka panství, hraběnka Barbora Khuenburgová, byla o věci již informována a podnikla v té věci jisté kroky. Doklad se patrně stal v panské kanceláři už zbytečným a byl odložen, aby skončil v makulatuře na půdě zámku.

Povědomí o nálezech přesto nezaniklo ihned. Když o čtyři roky později, v první významné sezóně svých terénních aktivit – „archeologických výletů“ – navštívil Statenice pražský kněz-předčasný a ne-

Obr. 1. Statenice na první katastrální mapě, časově odpovídající době nálezů: 1 zámek, 2 špýchar, 3 ovčín (?); oválná plocha značí zhruba rozsah nálezů hrobů

Obr. 2. *Statenice od jihozápadu (2007). Šipkou označena poloha pohřebiště na horním okraji svahu do údolí potoka (za zámek, resp. nad ním poněkud vyčnívá střecha špýcharu)*

dobrovolný důchodce P. Václav Krolmus, tehdy už sbírající pro Národní muzeum, získal přímo od hraběnky Khuenburgové nejen informace o nich, ale i zachráněné nálezy samé jako dar pro Národní muzeum. Zaznamenal to ve své rukopisné zprávě, kterou ještě téhož roku předal Muzeu jako doprovod k předávaným nálezům – proto jsou v textu pořadová čísla, jimiž byly předměty označeny. (Viz příloha 2; *Sklenář 1972*, 56–57.)

Z těchto dvou zdrojů vyplývá, že v severní části obce Statenic, při nově budované silnici a při cestě do Lichocevsí v prostoru mezi panskou sýpkou a ovčínem, bylo v březnu a počátkem dubna 1842 při terénních úpravách (odkopávkách) svahů po obou stranách cesty náhodně nalezeno šest kostrových hrobů. Čtyři z nich, ležící při ovčíně a zadní stěně sýpky, byly patrně zničeny ještě před příchodem referujícího úředníka, který však zřejmě dva poslední na opačné straně cesty viděl a proto mohl o nich podat podrobnější údaje.

Kostry ležely patrně v poloze nznak, jinak by vzbudily pozornost a bylo by to zaznamenáno. Takto byly podle tehdy běžného zvyku považovány za pohřbené vojáky z válek 18. či v tomto případě 17. století. Z popisu vyplývají běžné dobové omyly – přehnaná velikost pohřbených, označení mečů za šavle a špatně pochopená situace zbytků kopí, kde délka hrotu 60 cm je rovněž přehnaná. Označení řetězu jako svraštělého (vrásčitého, zmačkaného) je zřejmě vyvoláno nevábou podobou silně zrezivělého bloku, ve který se články proměnily.

Krolmus reprodukoval hraběčinu informaci poněkud stručněji; opět nezcela jednoznačně popsal místo nálezu (dobový výraz dráha označuje cestu), nálezy sice správně určil jako meče, ale rozložil je mezi čtyři hroby. U jím zmíněných nálezů keramiky nevíme, zda získal navíc nějakou informaci Krätschmerem nezachycenou, nebo zda jde u něho o „topos“; mince ovšem s hroby nesouvisely.

Shrneme-li věcné poznatky abstrahované z těchto popisů, šlo zhruba o to, že bylo nalezeno šest rozpoznávaných hrobů s kostrami v poloze na zádech (a podle Krolmusových nálezů kostí možná ještě další jen částečně zachycené), z nichž o čtyřech nemáme žádnou informaci, z dalších dvou na protilehlém svahu každý obsahoval zbytky železného meče, některý z nich (nebo jeden kus v každém hrobě?) navíc dlouhý železný hrot kopí (?) a zbytky železného řetězu nejspíše opaskového. Podle těchto předmětů se zdá nejpravděpodobnější, že přinejmenším v těchto dvou případech šlo o mužské hroby bojovníků z doby laténské (ze 4.–3. století př. Kr.); i další čtyři mohly patřit k těmto pohřebištím.

Obr. 3. Průkop cesty (dnešní silnice) ze Statenic do Lichocevsí. Vlevo v pozadí špýchar, v popředí zříceniny sousedního objektu, zřejmě někdejšího ovčína

Konečný závěr není možno učinit, protože všechny nálezy jsou dnes nezvěstné: místo pohřbených kostí na noutonickém hřbitově samozřejmě určit nelze; čtyři zachované předměty sice Krolmus předal do sbírek Národního muzea v Praze, ale nejsou evidovány ani v prvním písemném inventáři archeologické sbírky, právě tehdy nově založeném kustodem Josefem Vojtěchem Hellichem (*Sklenář 1980*, text inventáře na str. 201–206), ani v následujících evidenčních elaborátech. Z toho plyne závěr pro tu dobu předvídatelný, že nekonzervované železné předměty byly již v takovém stavu, že se nehodily k vystavování, jejich rozpad pokračoval a proto byly zakrátko po nabytí skartovány. Stejně tak víme, že Krolmusem přinášené keramické střepy byly zpravidla vzápětí vyhazovány jako nevhodné pro muzeum a týž osud potkal nepochybně také ty, které Krolmus získal při své zmiňované sondáži na nalezišti v září 1846. Jistě je příznačné, že v soupisech Krolmusových darů v roce 1846, sepsaných možná o něco později a nalezených v pozůstalosti pozdějšího kustoda sbírky F. Beneše (dnes v Archivu Národního muzea, fond Společnost NM-Archeologický sbor, kart. 4, č. 341), se žádný z výše uvedených předmětů nevyskytuje.

Takto upadl nálezh hrobů z roku 1842 do naprostého zapomenutí a znovu se objevil teprve nedávno v soupisu nálezů v Čechách před rokem 1870 (*Sklenář 1992*, 238, pol. 718/1) jako stručné heslo, které nicméně obsahuje několik nepřesností (údaj o nalezišti „v háji“ nepatří k tomuto nálezu; k údajům o Krolmusových průzkumech v červnu a v září patří datum 1846; z literatury se „Krolmus 1846c“ tohoto nálezu přímo netýká, zato je třeba doplnit „Krolmus 1847a“ - tj. zde *Krolmus 1847*). Na tomto základě se pak o něm zmiňuje J. Waldhauser (2001, 462), jehož soupis laténských hrobů jinak uvádí z daného prostoru jen jediný, zničený mnohem později v nedaleké osadě Černý Vůl. Ve Statenicích samých tedy už k žádným dalším nálezům nedošlo: buď šlo jen o malé pohřebiště, nebo pravděpodobněji byly další hroby zničeny už dříve výstavbou původní cesty a budov kolem ní, aniž si nálezů někdo povšiml nebo je zaznamenal.

Stojí ještě za zmínku, že prostor kolem Statenic a Černého Vola se v roce 1846 stal dějištěm Krolmusovy první rozsáhlejší průzkumné a sondážní činnosti (zejména okolí osady Černý Vůl či poloha Na Brčkolách), spojené s jeho sledováním výstavby císařské silnice z Prahy do Velvar; odtud dodal Krolmus Národnímu muzeu řadu nálezů, z nichž část je zde dosud dochována, a své akce zachytil v rozsáhlejším průvodním rukopise (*Krolmus 1846b*).

LITERATURA

- Krolmus, V. 1846a*: Návěští o pohřebišti pohanském na Statenicích na Rakovnicku r. 1846 od Váceslava Krolmusa podané. (Rukopis, 4+1 ll., Památník národního písemnictví, Praha, Literární archiv, fond Václav Krolmus, kart. 5.)
- Krolmus, V. 1846b*: Návěští o pohřebišťích a žárovišťích čili žertvišťích pohanských ... na Rakovnicku Národ. Muzeum na Čechách r. 1846 podané od Váceslava Krolmusa. (Rukopis, 22 ll., tamtéž.)
- (*Krolmus, V.*) 1847: Další zprávy o prokopávání pohanských pohřebišť skrze kněze Krolmusa, Poutník 2, 59–60.
- Sklenář, K. 1972*: Archeologie severního okolí Prahy ve zprávách Václava Krolmuse (1846 až 1856), Vlast (Roztoky) B-4, 3–74.
- Sklenář, K. 1980*: Archeologická činnost Josefa Vojtěcha Hellicha v Národním muzeu (1842–1847), Sborník Národního muzea, řada A-Historie 34, 109–236.
- Sklenář, K. 1992*: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.
- Waldhauser, J. 2001*: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

PŘÍLOHA 1

Während der in diesem Frühjahr von dem hier unterthänigen Insaßen Wenzl Materna aus Lichtendorf als ämtlich zugestandenem Wächter vorgenommenen Planir der durch die Ortschaft Statenitz weiterzubauenden Chausseen, welche den alten Fahrweg knapp an dem hierherrschafftlichen Schafstall, dem Getreideschüttkasten und den da unweit stehenden Chaluppen durch die Allee bis zur Lichtendorfer Gränze ihre Richtung zu nehmen hat – wurden ober- und unterhalb des besagten Schüttkastens bei Abgrabung der Erde mehrere Menschengerippe, sechs an der Zahl, jedoch isoliert von ein ander im Erdgeschoße vorgefunden.

Diese Entdeckung gelangte dem hiesigen löblichen Amte zum Kenntniß, von welchem der Gefertigte die Weisung erhält, sich auf den bezeichneten Ort zu verfügen und über das sich zugetragene den Befund zu Papier zu bringen; dieser besteht daher im folgenden:

Am Ausgang der Fahrt zwischen dem obrigkeitlichen Schafstall und dem Getreideschüttboden nemlich an der da vorbeiführenden neuen landartigen Chausseen wurden von dem Wächter der Planir – Namens Wenzl Materna, den Gebrüder Anton und Johann Materna im Erdgeschoße von 2 bis 3 Ellen Tiefe sechs Menschengerippe ausgegraben, welche, da bei denselben einige militärsche Gewähren vorgefunden worden sind, vermuten lassen, daß sie in dem vor 194 Jahren hiergegens stattgefundenen schwedischen Krieger daselbst ihren Tod gefunden mochten haben; zwei dieser Gerippe der Länge nach von 6 ½ Schuhen sind, Säbeln, dann eine Lanze ohne Stil, ferner eine gerunzelte Kette beigelegen, welche vier Gegenstände vom Roste angezehrt, jedenfalls Beachtung verdienen; der eine von den Säbeln hat ein Längenmaß von 2 Schuh u. 3 Zoll, der zweite Säbel die Länge 1 Schuh u. 2 Zoll, die Lanze mit zugespitzt und mit Fanghaken noch kennbar versehen, ist lang 2 Schuh, eine Kette gerunzelt 2 Schuh lang. Wie lange diese sämtlichen Leichen von deren vier vor dem Schafstalle und dem Schüttboden der Rückseite, in der Entfernung von 6 bis 7 Klafter von einander – die übrigen zwei aber auf der entgegengesetzten Lehne des Weges ausgegraben wurden – an den besagten Stellen gelegen sind, konnte nicht eruirt werden, als sich hiergegens keine Gedenkmänner vorfinden, welche über das Nationale dieser Leichen eine Auskunft geben dürfen.

Da dieses Ereignis zugleich auch der hier anwesenden hohen Obrigkeit Hochgeborenen Frau Frau Babette Gräfin von Kuenburg gebornen Freiin von Ehrenburg, Besitzerin dieser Herrschaft, bekannt gemacht wurde, so sind über Hochderselben ausdrückliche Auftrag die ausgegrabenen Gebeine von hier auf den Friedhof zu Nautonitz übertragen und daselbst von dem derzeitigen Herrn Pfarrer Pater Wenzl Janowsky zur Erde bestattet, die gleichzeitig aufgefundenen Waffen aber der hochgräflichen Obrigkeit zur gewünschten Aufbewahrung übertragen worden.

So geschehen zu Statenitz den 12ten April 1842.

Heinrich Krätschmer m. p.
derzeit Amtsaktuar

/Během zarovnávaní silnice vedoucí skrze obec Statenice ve směru staré vozové cesty těsně podél zdejšího panského ovčína, špýcharu a nedaleko stojích chalup alejí až k lichoceveské hranici, které na tomto jaře prováděl zdejší poddaný usedlík Václav Materna z Lichocevsí jakožto úředně ustanovený dozorce, bylo nad i pod zmíněným špýcharem při odkopávání země nalezeno v půdě vícero lidských koster, počtem šest, avšak navzájem od sebe oddělených.

O tomto objevu se dověděl zdejší slavný úřad, od něhož podepsaný obdržel příkaz, aby se odebral na označené místo a shromážděné poznatky o této věci přenesl na papír; zjištění tedy spočívá v následujícím:

Při vyústění cesty mezi vrchnostenským ovčínem a obilným špýcharem, totiž při nové přespolní silnici kolem vedoucí, bylo dozorcem odkopávky – jménem Václav Materna, bratry Antonínem a Janem Maternou v zemi v hloubce od 2 do 3 loket /1,5–2,3 m – K. S./ vykopáno šest lidských koster, které vzhledem k tomu, že se u nich našlo několik vojenských zbraní, dovolují soudit, že zde mohli nalézt smrt švédští válečníci, kteří se v tomto okolí nacházeli před 194 roky; dvě z těchto koster byly dlouhé 6 ½ stopy /195 cm – K. S./ a byly k nim přiloženy šavle, potom kopí bez ratiště a dále svažtělý řetěz, kteréžto čtyři předměty ač rzí nahlované, každopádně zasluhují pozornost; jedna ze šavlí má délku 2 stop a 3 palců /asi 70 cm/, druhá šavle je dlouhá 1 stopu a 2 palce /asi 35 cm/, zahrocené kopí opatřené dosud patrnými zpětnými háky je dlouhé 2 stopy /asi 60 cm/, svažtělý řetěz 2 stopy dlouhý. Jak dlouho všechny tyto mrtvolky, z nichž čtyři byly vykopány před ovčínem a zadní stranou sýpky, vzdáleny od sebe 6–7 sáhů /asi 11–13 m/ – zbylé dvě ale na protilehlém svahu cesty – na řečených místech ležely, nelze zjistit, protože se v okolí nenacházejí žádní pamětníci, kteří by mohli podat výpověď o totožnosti těchto mrtvol.

Protože o této události byla zároveň uvědoměna zde přítomná vysoká vrchnost, vysoce urozená paní paní Babetta hraběnka z Küenburgu, rozená baronka z Ehrenburgu, majitelka tohoto panství, byly na její výslovný příkaz vykopané kosti odtud přeneseny na hřbitov v Noutonicích a tam současným panem farářem P. Václavem Janovským pohřbeny do země, zároveň nalezené zbraně však předány vysoké hraběcí vrchnosti k požadovanému uložení.

Dáno ve Staticích 12. dubna 1842.

Heinrich Krätschmer v. r.
toho času aktuár úřadu./

PŘÍLOHA 2

Krolmus 1846a.

Když jsem l./etošního/ r./oku/ na Brčkolách pohanské pohřebiště otvíral a posvolení ouřední na Staticích bral (...), prohledal jsem při tom okolí Statické a hle na privatní dráze ze Static k Lichocevsí aneb do Tuchoměřic, na Staticích za špýcharem panským na vrších, kudy silnice před 2 lety dlážděna byla, podělníci, když zde stráž kopali a dráhu hlinou vyrovnávali, vykopali zde, jak mně sama paní hr. Küenburgova vypravovala, kostry vedle sebe ležící, kterých zde více odpočívá, při nich baňky neb nádoby pohanské, jež lidé neznajíce, rozbili je, jen řetěz, který při 1 kostře ležel (čís. 1.), při druhé zrezavělý meč (č. 2.) u třetí piku (č. 3.) a u čtvrté opět starý meč se zrezavělý našli a slav. ouřadu odvedli (viz č. 4.) kteréž jsem pro národní Museum od tamní milostivé vrchnosti obdržel a do Museum složil; ta touto příčinou pokusil jsem se zde na stráni na malých místech kopati, kde se podotknuté kostry našly, ač paní hraběnka kosti z vykopaných koster do Noutonic odnésti a pohřbítí rozkázala; proto ale předce jsem zde kosti lidské porůznu a částky popelnic s třemi stříb. penízky našel (viz penízky č. 5.): ležely v hořejší vrstvi země. (...)

EIN VERGESSENER BERICHT ÜBER EIN LATÈNEZEITLICHES GRÄBERFELD IN STATENICE (BEZ. PRAG-WEST) AUS DEM JAHRE 1842

In den 60. Jahren des 20. Jh. wurde im Schloß zu Staticen ein handschriftlicher Bericht über einen Fund von „heidnischen“ Skelettgräbern aus dem Jahr 1842 gefunden. Von sechs Gräbern, die bei Abgrabungen für eine neue Straße durch die Gemeinde ausgegraben wurden, stehen nur über zwei nähere Informationen zur Verfügung. Der Beschreibung der gefundenen eisernen Objekte – Schwerter, Lanze, Kette – nach ging es um latènezeitliche Männergräber aus dem 4.–3. Jh. v. Chr. Die Objekte wurden später (1846) durch den Archäologen V. Krolmus dem Nationalmuseum in Prag geschenkt, aber nie katalogisiert und wahrscheinlich bald verschollen.

(Deutsch von K. Sklenář)

